

บทที่ 1

บทนำ

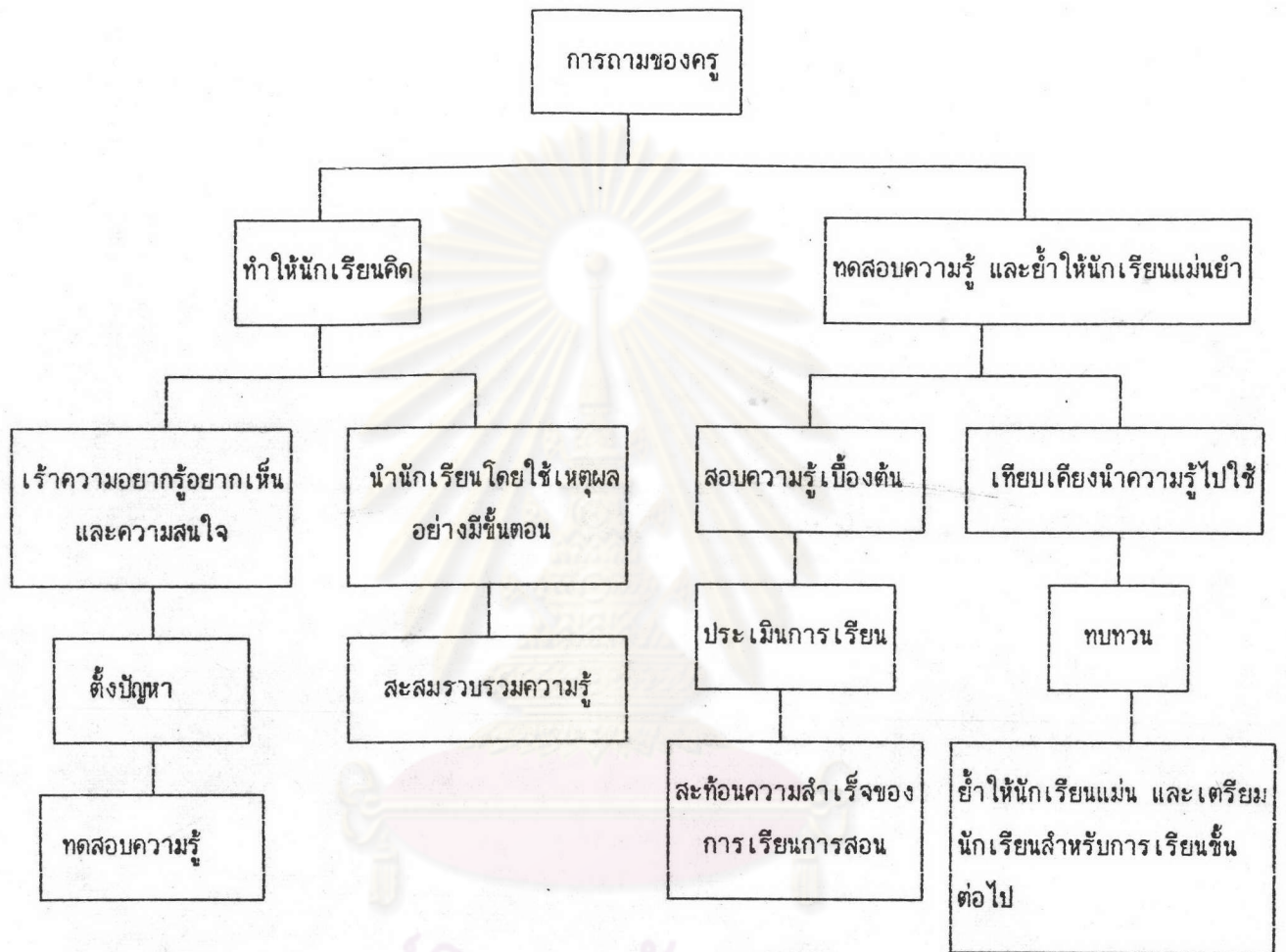
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การเรียนการสอนในปัจจุบันเน้นความสำคัญของการพัฒนากระบวนการเรียนการสอนมากกว่าการให้ความรู้เพียงอย่างเดียว หลักสูตรการศึกษาในปัจจุบันมุ่งพัฒนาเด็กไทยให้เป็นคนไทยที่มีสมรรถภาพ และถือการพัฒนาทางสมองเป็นเรื่องสำคัญยิ่ง ประเทศชาติ จะพัฒนาได้ดีเพียงใดขึ้นอยู่กับความสามารถในการพัฒนาพลังสมองของทรัพยากรบุคคล โรจณี และคณะ (2522 : 52) ได้เห็นว่า ความรู้ซึ่งแต่เดิมเคยเป็นจุดหมายในการเรียนการสอนได้เปลี่ยนแปลงบทบาทมาเป็นเครื่องมือที่จะช่วยให้นักเรียนบรรลุจุดหมายปลายทางคือการพัฒนาทักษะต่าง ๆ จุดมุ่งหมายของการเรียนการสอนก็คือ ช่วยให้นักเรียนเป็นคนมีเหตุผล รู้จักใช้ความคิดอย่างมีอิสระ ดังนั้นครูจึงมีบทบาทสำคัญที่จะกระตุ้นให้นักเรียนมีทักษะในการคิด และจัดระเบียบวิธีการคิดหาเหตุผล หรือแสดงความคิดเห็น การพัฒนาทักษะของนักเรียนนี้เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับจะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมนักเรียนให้เป็นไปในทางที่พึงประสงค์ การที่จะให้นักเรียนบรรลุวัตถุประสงค์ข้อนี้ นักเรียนต้องได้รับการฝึกคิดอย่างมีวิจารณญาณ การฝึกดังกล่าวนี้มีเครื่องมือสำคัญที่ครูสามารถนำไปใช้ควบคู่กับการเรียนการสอนได้ทุกแบบ คือการใช้คำถาม

คำถามคือ คำพูด หรือประโยคที่มีแนวโน้มที่จะกระตุ้นหรือดึงการตอบสนองของนักเรียนออกมา (วิชัย ดิสระ และคณะ 2519 : 34) การใช้คำถามเป็นกลวิธีในการสอน เพราะคำถามเป็นเครื่องมือที่ตัวอย่างหนึ่งที่จะช่วยให้ครูได้ทราบว่า นักเรียนคนใดยังไม่พร้อมที่จะเรียนรู้ คนใดจำเรื่องที่เรียนไปแล้วได้หรือไม่ คนใดยังไม่เข้าใจบทเรียนที่ตนกำลังเรียนอยู่ หรือไม่เข้าใจทั้ง ๆ ที่เรียนไปแล้ว อาจกล่าวได้ว่า คำถามเป็นเครื่องมือที่ครูใช้เพื่อหาจุดอ่อนของทั้งครูและนักเรียน เพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนให้ดียิ่งขึ้นต่อไป (บำรุง กลัดเจริญ และฉวีวรรณ กินาวงศ์ 2527 : 237) เอช อาร์ มิลล์ (H.R. Mills 1972 : 72) กล่าวว่าคำถามคำถามเป็นส่วนที่จำเป็นของกระบวนการเรียนการสอน และอันที่จริงแล้ว จุดสำคัญของกลวิธีการสอนที่ติดอยู่ที่คำถามคำถามที่เหมาะสม ด้วยลำดับขั้นตอนที่เหมาะสม

กล่าวได้ว่า การจัดการศึกษาทั้งในและนอกระบบโรงเรียน จะเป็นการเรียนการสอน วิชาใดก็ตาม ย่อมต้องใช้คำถามเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะช่วยให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ สนใจบทเรียน ช่วยครูวินิจฉัยความยากง่ายของบทเรียน ใช้พัฒนาทัศนคติของนักเรียน ใช้ฝึกทักษะการคิด การแก้ปัญหา การตัดสินใจ หรือการสรุปผล ฝึกให้นักเรียนกล้านำความคิดต่าง ๆ มาใช้ และให้นักเรียนสามารถประเมินค่าสิ่งต่าง ๆ มนุษย์เราเห็นความสำคัญของการถามและใช้คำถามเพื่อการเรียนการสอนมาเป็นเวลานานนับเป็นพัน ๆ ปีมาแล้ว โรจณี จะโนภาษ และคณะ (2522 : 53) ได้กล่าวว่า การตั้งคำถามเป็นวิธีสอนที่มีมาแต่สมัยพุทธกาล การศึกษาพุทธปรัชญาในสมัยนั้นใช้วิธีการถาม-ตอบ หรือที่เรียกว่า ปุจฉา-วิสัชนา และโสเครติส (Socratis) นักปราชญ์ชาวกรีก ได้ใช้วิธีการถาม-ตอบ เพื่อเป็นการให้นิยามหรืออธิบายสิ่งต่าง ๆ ให้ชัดเจนยิ่งขึ้น จึงทำให้การถาม-ตอบ ได้กลายมาเป็นส่วนหนึ่งของการสอน หรือการแสวงหาความรู้ (คณิงคักดี คำแปล 2518 : 2) นับได้ว่าการถามเป็นองค์ประกอบสำคัญของการเรียนการสอนและการถามสามารถแทรกเข้าไปในการเรียนการสอนได้ทุกวิธี ไม่ว่าจะครูจะใช้การสอนแบบบรรยาย อภิปราย แก้ปัญหา สาธิต สืบสวนสอบสวน หรือวิธีใด ๆ ก็ตาม

การใช้คำถามมีความสำคัญต่อการเรียนการสอนมาก ดังได้กล่าวมา โดยทั่ว ๆ ไป ครูใช้คำถามเพื่อค้นหาว่ามีอะไรบ้างที่นักเรียนยังไม่รู้ สิ่งใดบ้างที่นักเรียนรู้แล้ว เพื่อพัฒนาความสามารถในการคิด เพื่อจูงใจให้นักเรียนอยากเรียน เพื่อค้นหาความสนใจของผู้เรียน เพื่อทบทวนความรู้ เพื่อให้นักเรียนได้ฝึกการแสดงออก เพื่อให้ครูได้เห็นกระบวนการทางความคิดของนักเรียน นอกจากนี้การถามยังเป็นการสร้างความคุ้นเคย ความเป็นกันเองกับนักเรียน ให้นักเรียนได้วิเคราะห์วิจารณ์ ให้ครูได้ดึงความสนใจที่กระจัดกระจายของนักเรียนให้เข้าสู่ประเด็น และที่สำคัญยิ่งก็คือถามเพื่อประเมินผลการเรียนการสอน เอช อาร์ มิลล์ (H.R. Mills 1972 : 73) ได้แสดงประโยชน์ของการใช้คำถามเป็นแผนภูมิดังนี้

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

นักการศึกษาได้จำแนกคำถามไว้หลายประการ หลายแนว เช่น เจ บี ฮีตัน (J.B. Heaton 1981 : 75) ได้จำแนกคำถามเป็น 5 ประเภทคือ คำถามประเภทความจำ คำถามประเภทความเข้าใจ คำถามประเภทการนำไปใช้ คำถามประเภทการสร้างสรรค์ และคำถามประเภทการประเมินค่า โรเจอร์ ที คันนิงแฮม (Roger T. Cunningham in Weigand ed. 1971 : 81-106) จำแนกคำถามโดยอาศัยคำตอบเป็นเกณฑ์ โดยแบ่งคำถามออกเป็น 2 ประเภทคือ คำถามประเภทแคบ และคำถามประเภทกว้าง อนันต์ จันทร์ภวี (2523 : 10-12) จำแนกคำถามเป็น 4 ประเภท คือ คำถามทั่ว ๆ ไปที่ไม่เกี่ยวกับเนื้อหาวิชา คำถามเน้นความจำ คำถามที่มีคำตอบแน่นอน และคำถามที่มีคำตอบได้หลายอย่าง เหตุที่นักการศึกษาจำแนกประเภทของคำถามต่างกันดังนี้ ก็เนื่องมาจากคำถามนั้นมีจุดมุ่งหมายหลายประการ ครูจึงควรใช้คำถามหลาย ๆ แบบ เพราะคำถามแต่ละแบบให้ประโยชน์ไม่เหมือนกัน คำถามบางแบบช่วยกระตุ้นความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ นักเรียนต้องคิดหาเหตุผลมาตอบ บางแบบถามความจำตรงไปตรงมา นักเรียนไม่ต้องใช้ความคิด บางแบบช่วยให้เกิดการอภิปราย เปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็นของตนเอง ซึ่งเป็นการฝึกให้นักเรียนกล้าแสดงความคิดเห็น เพื่อให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายหลาย ๆ อย่างของการเรียนการสอน ครูจึงจำเป็นต้องใช้คำถามหลาย ๆ ประเภท และที่สำคัญที่สุดก็คือ ครูควรถามคำถามประเภทที่ต้องใช้ความคิดมาก ๆ เพราะจะช่วยยกระดับความคิดของนักเรียนได้ การยกระดับความคิดของนักเรียนขึ้นอยู่กับระดับคำถามที่ครูใช้ ถ้าครูใช้คำถามระดับสูง หรือคำถามแบบปลายเปิด นักเรียนก็จะมีโอกาสได้ใช้ความคิดเต็มที่ ทว่าถ้าครูใช้แต่คำถามระดับต่ำ เช่นคำถามประเภทความรู้ความจำแล้ว นักเรียนก็จะไม่ได้ใช้สมองอย่างเต็มที่ ระดับของการคิดจึงจัดอยู่ในระดับต่ำ (อรวรรณ เลิศสังข์ 2524 : 2-4)

คำถามเป็นศิลปะอย่างหนึ่งที่ครูจะต้องฝึกให้ชำนาญ ทั้งการตั้งคำถามและวิธีการถาม ครูต้องสามารถเลือกคำถามที่เร้าให้นักเรียนได้ใช้ความคิดอย่างเหมาะสม จึงจะช่วยชี้นำนักเรียนให้มีทักษะในการคิดได้ คำถามที่ดีร่วมกับวิธีการถามที่ดี จะช่วยทบทวนความรู้ขึ้นพื้นฐาน ขยายความคิด แนะนำทางการเรียนรู้ พัฒนาการคิดแบบวิพากษ์วิจารณ์ และช่วยประเมินผล การสอนของครูได้เป็นอย่างดี อาร์เธอร์ คาริน และโรเบิร์ต ซันด์ (Arthur Carin and Robert Sund 1971 : 31-33) ได้เสนอกลวิธีคำถาม เพื่อให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการเรียนการสอน 5 ประการ คือ

1. ถามคำถามแก่นักเรียนทั้งกลุ่ม
2. หลีกเลี่ยงการให้นักเรียนตอบพร้อมกันทั้งชั้น

3. ให้นักเรียนได้ตอบคำถามโดยทั่วถึงกัน
4. ถามคำถามให้เหมาะสมกับระดับภาษา และการเรียนรู้ของนักเรียน
5. ควรให้แรงเสริมแก่นักเรียน

วิชัย ดิสระ และคณะ (2519 : 43-44) กล่าวว่าในการถามคำถามครูสามารถหลีกเลี่ยงข้อบกพร่องโดยการ สังเกตตนเองแล้วพยายามแก้ไข ผิดตั้งคำถามตามลักษณะการตั้งคำถามที่ดีเว้นช่วงหลังจากถามจบ เปลี่ยนคำถามหรือคำถามใหม่ถ้านักเรียนยังตอบไม่ได้ ถามคำถามนักเรียนทั้งชั้นไม่เจาะจงเฉพาะคนใดคนหนึ่ง ถามคำถามก่อนแล้วเรียกชื่อนักเรียนตอบ ไม่แนะแนวทาง หรือคำตอบให้ทันทีหลังจากถามคำถามแล้ว เป็นต้น โรจณี จะโนภาษ และคณะ (2522 : 85) กล่าวว่าครูจำเป็นต้องมีทักษะในการถาม คือทราบว่าจะถามอย่างไร จึงจะไม่ขัดขวางกระบวนการคิดของนักเรียน แต่ช่วยให้นักเรียนได้พัฒนาวิธีการคิดอย่างมีระบบ และมีโอกาสร่วมในกิจกรรมการสอนอย่างทั่วถึง

วิธีการที่ดี จะช่วยให้นักเรียนเกิดความคิดอย่างเป็นระบบ เกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่ครูตั้งไว้ ทั้งยังช่วยกระตุ้นให้นักเรียนสนใจตอบคำถามและสนใจเรียน ทำให้ห้องเรียนมีระเบียบวินัย จะเห็นได้ว่า คำถาม และวิธีการถามของครูมีอิทธิพลอย่างมากต่อพฤติกรรมอื่น ๆ ของนักเรียนด้วย โรเจอร์ ที คันนิงแฮม (Roger T. Cunningham in Weigand ed. 1971 : 85) กล่าวว่า มีงานวิจัยหลายชิ้นชี้ให้เห็นว่า คำถามและกลวิธีการถามของครู มีอิทธิพลอย่างมากต่อพฤติกรรมของนักเรียน ช่วยให้นักเรียนได้เรียนรู้วิธีการคิด และระดับความคิดของนักเรียนจะแสดงออกในการตอบคำถามของครูนั่นเอง การใช้คำถามจึงนับได้ว่าเป็นส่วนที่มีอิทธิพลที่สุดในการสอนของครู

สำหรับโรงเรียนสาธิตจัดตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นแหล่งวิจัย ทดลองค้นคว้าหาความรู้และแนวทางปฏิบัติด้านการศึกษาของคณะครุศาสตร์ หรือศึกษาศาสตร์ และเพื่อเป็นตัวอย่างของรูปแบบการจัดดำเนินการเรียนการสอนในระดับชั้นต่าง ๆ ให้แก่โรงเรียนทั่วไป ตลอดจนเป็นหน่วยปฏิบัติงานของนิสิตนักศึกษา ดังนั้นบทบาทของอาจารย์โรงเรียนสาธิตจึงมีมากมาย กว้างขวาง คือ นอกจากจะสอนและอบรมนักเรียนเหมือนครูทั่ว ๆ ไปแล้ว ยังทำงานเป็นอาจารย์มหาวิทยาลัยควบคู่ไปด้วย เช่น การสอนนิสิต นิเทศการสอน และการฝึกงานของนิสิต ให้บริการสังคม และส่งเสริมศิลปะวัฒนธรรม (สมาคมผู้ปกครองและครู 2531 : 1) หน้าที่และความรับผิดชอบของอาจารย์ในโรงเรียนสาธิตก็คือ งานสอน นักเรียนและนิสิต

งานนิเทศการสอน รวมทั้งสาริตการสอน (สุขุม สวาสดิ์ 2527: 32) ดังนั้นครูอาจารย์ในโรงเรียนสาริตจึงต้องมีความสามารถในการสอนที่จะเป็นแบบอย่างแก่สังคมได้ ต้องสามารถเป็นตัวอย่างและฝึกทักษะการสอนต่าง ๆ ให้แก่นิสิตนักศึกษาครูได้ และทักษะการใช้คำถามซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยนี้ เป็นหนึ่งในทักษะดังกล่าว

การศึกษาเกี่ยวกับการถาม และกลวิธีการใช้คำถามเป็นสิ่งจำเป็นและเป็นประโยชน์ต่อครูและนักเรียนอย่างยิ่ง และการศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมการถามของครูโรงเรียนสาริตจะเป็นประโยชน์ต่อโรงเรียนสาริต ผู้ศึกษาวิชาครู และสถาบันฝึกหัดครู รวมทั้งครูในโรงเรียนทั่ว ๆ ไป เท่าที่ผ่านมายังไม่มีการศึกษา เรื่องการถามและกลวิธีการใช้คำถามของครูโรงเรียนสาริต ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาประเภทของคำถามและกลวิธีการใช้คำถามในการสอนวิชาภาษาไทยของครูชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในโรงเรียนสาริตสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย กรุงเทพมหานคร เพื่อเป็นประโยชน์ในการปรับปรุงการสอนของครู ในการศึกษาของนิสิตนักศึกษาวิชาครู และเป็นประโยชน์ต่อสถาบันฝึกหัดครู

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประเภทของคำถามในการสอนวิชาภาษาไทย ของครูชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในโรงเรียนสาริตสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยในเขตกรุงเทพมหานคร
2. เพื่อศึกษากลวิธีการใช้คำถามในการสอนวิชาภาษาไทย ของครูชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในโรงเรียนสาริตสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยในเขตกรุงเทพมหานคร

ขอบเขตของการวิจัย

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือครูสอนวิชาภาษาไทย ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ภาคปลาย ปีการศึกษา 2533 ในโรงเรียนสาริต สังกัดทบวงมหาวิทยาลัยในเขตกรุงเทพมหานคร
2. ผู้วิจัยแบ่งคำถาม ตามการแบ่งประเภทของคำถามของ เจ บี ฮีตัน (J.B. Heaton 1981 : 75) 5 ประเภท คือ

- 2.1 คำถามประเภทความจำ
- 2.2 คำถามประเภทความเข้าใจ
- 2.3 คำถามประเภทการนำไปใช้
- 2.4 คำถามประเภทการสร้างสรรค์
- 2.5 คำถามประเภทการประเมินค่า

3. ผู้วิจัยศึกษาเฉพาะกลวิธีการใช้คำถามในห้องเรียน ตามที่ผู้วิจัยกำหนดไว้ 9 ข้อ ดังนี้
 - 3.1 ทอดเวลาหลังการถามเพื่อให้ นักเรียนคิด
 - 3.2 ใช้ภาษาง่าย ประโยคคำถามชัดเจน
 - 3.3 เรียกนักเรียนตอบทีละคน
 - 3.4 เรียกนักเรียนตอบให้ทั่วถึงทั้งห้อง
 - 3.5 เรียกนักเรียนตอบโดยการสุ่ม
 - 3.6 ให้แรงเสริมแก่นักเรียนที่ตอบถูก
 - 3.7 ให้แรงเสริมแก่นักเรียนที่ตอบไม่ถูก
 - 3.8 ใช้คำถามรุกหรือคำถามป้อน
 - 3.9 เปิดโอกาสให้นักเรียนหลายคนตอบคำถามเดียวกัน

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

1. ครูภาษาไทย หมายถึง ครูที่สอนวิชาภาษาไทยในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ภาคปลาย ปีการศึกษา 2533 ในโรงเรียนสาธิต สังกัดทบวงมหาวิทยาลัยในเขตกรุงเทพมหานคร
2. โรงเรียนสาธิต หมายถึง โรงเรียนที่อยู่ในสังกัดคณะครุศาสตร์ หรือศึกษาศาสตร์ 5 แห่งในกรุงเทพมหานคร คือ
 - 2.1 โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
 - 2.2 โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
 - 2.3 โรงเรียนมัธยมสาธิตมหาวิทยาลัยรามคำแหง
 - 2.4 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ปทุมวัน
 - 2.5 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

1. เป็นแนวทางในการสร้างลักษณะคำถาม และปรับปรุงการถามของครูภาษาไทย ในโรงเรียนสาธิตและโรงเรียนอื่น ๆ ทั่วไป
2. เป็นประโยชน์ในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพของนิสิตและนักศึกษาวิชาครู
3. เป็นประโยชน์ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนสาธิต และโรงเรียนอื่น ๆ ทั่วไป
4. เป็นแนวทางในการวิจัยต่อไป